

OA – en hundraårig historia

HÅKAN EKLUND

När jag åtog mig redaktörsuppdraget för OA:s 100-årshistorik trodde jag att det skulle bli ett *tråkjobb*. Jag har läst alla jubileumstexter: om alla samlingar, om alla flyttningar hit och dit, om alla ordföranden och styrelser som blivit omvalda i decennier och har egentligen bara hittat en text som skiljer sig från mängden: Det är Vbl-journalisten Pelle Kevins artikel i Österbottnisk årsbok när föreningen fyllde 50. Rubriken har Kevins handstil: *En antiakademi*. Här ett kort axplock om OA:s tillblivelse:

Man har väl lov att tolka OA:s tillkomst som en försynt men klar protest mot den feta teorin och den magra praktiken. Emellertid står det ju ingenstans skrivet. Däremot föreligger svart på vitt på att inte heller OA alla gånger var praktiskt arbetsfört, eftersom möten måste inhiberas. OA lånade rum – men inte mer heller. Visserligen tog lektor Näse redan på andra mötet 1924 upp frågan om anslutning till Samfundet – han tillhörde själv dess ledamöter. Men de övriga fyra var försiktiga av begripliga skäl. Samfundet – konsul Harry Schaumans stolta skapelse – hängde som ett luftskepp över Polen, och gasen hotade gå ur. Folket i OA visste vad det innebar att slå följe med en Andrée eller Amundsen. Och de föredrog än så länge att stanna på marken. Samfundet växte senare ut i avsevärd styrka och kom att bli OA:s ekonomiska fundament.

Nu är det förstås inte meningen att 100-årshistoriken ska ha Pelle Kevins flyhänta penna som modell; en historik är ju en rätt allvarlig sak. Och allvar kommer det nog att hittas tillräckligt av mellan raderna – men också spännande upptäckter.

Jag har tagit mig an åren 1924–1984; Thomas Öhman skriver om tiden fram till 2004 och Anette Bäck & Co presenterar de återstående två decennierna – fram till 2024.

Inte trodde jag att det skulle gå att hitta något av större intresse under de 60 första åren som inte redan är avhandlat. Men visst har jag hittat en del omvälvande saker; ni får hållas – vi är bara i början av skrivprocessen.

Däremot ser jag Kevins långvarige chef Birger Thölix som en modell hur historia görs intressant. De två historikerna om och kring Österbotten/Vasabladet, nämligen *En annan historia* (1981) och *Alla våra gårdagar* (1996), är något utöver det vanliga. Han skriver personligt, ledigt, medryckande, substansrikt – och med närvaro. Om vi ens närmelsevis snuddar vid ett dylikt sätt att avhandla historia – berättande – får vi vara nöjda. Vi är många som skriver, och alla har vi våra stilar.

Vasabladet var också OA:s viktigaste informationskanal utåt – innan internet, vargar, skarvar och vindmöllor minimerade tidningslusten.

När detta skrivs i mars 2024 har jag hållit på i två månader, och nått fram till 1984 när vi hade närmare 400 medlemmar och etablerade OA-Natur; också den en viktig milstolpe. Att publikationen nu utkommer med sin 26:e årgång är fint, det är inte alltid så lätt att hitta villiga som ställer upp. Allt är ju *pro bono publico*. Men ändå. Det är bara via nedtecknade och tryckta ord som vi kan blicka bakåt i historien.

Det mesta som OA, liksom andra motsvarande naturföreningar, har sparat och dokumenterat är artlistor, samlingar, siffror, datum, vetenskapliga namn – sida upp och sida ner; hylla upp och hylla ner. Sällan något om känslor, eufori, besvikelser – eller annat mänskligt och personligt. Bara namn på rapportörer, ornitologer, entomologer, botaniker, zoologer, allehanda intendenten och föreningsfunktionärer. Om människorna bakom informationen vet vi mindre.

I dag skulle beskrivande berättelser om OA-medlemmar som inte längre finns bland oss vara värdefulla, åtminstone som ett komplement till allt det officiella. En del kommer att finnas med i historiken, som ska stå färdig i höst – i tid till jubileumsfesten den 16 november.

De av oss som frekventerar Valsörarna känner till miljön runt fyren. Men byggnaderna är stumma, dörrarna låsta. I den avslutande artikeln om fyrmästardöttrarnas hågkomster, får vi i detta nummer en liten unik glimt av hur det en gång var. Tack Kristina och Anne!